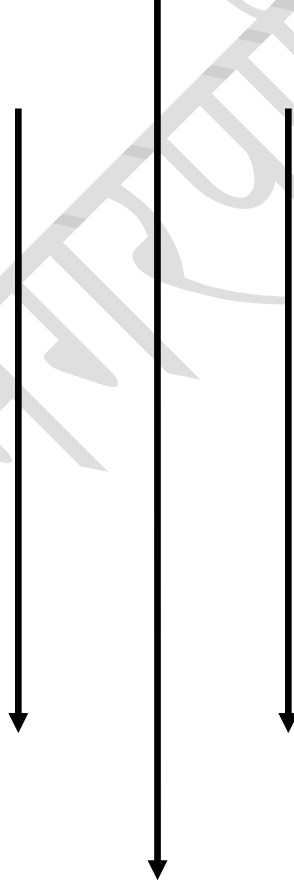

नगर कार्यपालिकाबाट पारित मिति : २०७४।१०।०४

प्यूठान नगरपालिका

बाल संरक्षण नीति
२०७४

बाल संरक्षण नीति २०७४

१. पृष्ठभूमि :

बालअधिकार तथा बालबालिकासँग सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय ऐन, कानून, नीतिनियम, निर्देशिका तथा रणनीतिका आधारमा हालसम्म स्थानीय स्तरमा बालअधिकार संरक्षणका लागि विभिन्न कार्यहरू तथा प्रयासहरू हुँदैआइरहेको अवस्था थियो । बालअधिकार संरक्षण तथा बाल संरक्षणका लागि धेरथोर प्रयासहरू निरन्तर भईरहेका छन् । नेपालको संविधान २०७२ ले पनि बालअधिकारलाई मौलिक अधिकारका रूपमा स्थापित गरिसकेको छ । देशले संघीय राज्य ब्यवस्थालाई अवलम्बन गर्दै स्थानीय तहलाई शक्तिवान बनाईदिएको छ । सात सय त्रिपन्न वटा स्थानीय सरकारहरू, प्रादेशिक सरकार तथा संघीय सरकार निर्वाचित भईसकेको छ ।

स्थानीय समस्या तथा सवालहरूलाई सहि ढंगले पहिचान गर्ने र उचित सम्बोधन गर्ने जिम्मेवारी अब स्थानीय सरकारहरूलाई आएको छ । यहि परिवेशमा यस प्यूठान नगरपालिका भित्र रहेका सम्पूर्ण बालबालिकाहरूको हकहितको संरक्षण गर्नु यस नगरपालिकाको पहिलो जिम्मेवारी हुनेछ । विभिन्न खाले अपांगता भएका, आमा बुवा दुबै वा दुईमध्ये कुनै एक गुमाएका, संरक्षक विहिन, बाल श्रमिक (अरुको घरमा, होटल तथा रेष्टुरामा, विभिन्न पसलहरूमा, उधोगहरूमा, घर तथा बाटो निर्माणमा, यातायातका साधनहरूमा र अन्य ब्यवसायमा)को रूपमा रहेका, बेचबिखन तथा ओसारपसारमा परेका, विद्यालय बाहिर रहेका, हेला, भेदभाव, वेवास्ता र अन्य शारिरिक, मानसिक तथा यौनजन्य दुर्ब्यवहारको कारण जोखिममा रहेका, बाल विवाह भएको कारण वा बाल विवाह हुनसक्ने जोखिममा रहेका, आमाबाबु वा संरक्षकहरू नै दीर्घरोगी भएकाले वा मानसिक रोगी भएकाले वा अपांग भएकाले जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूको हकहित संरक्षण गर्न, यस्ता जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूको संरक्षणको अधिकार सुनिश्चित गर्न आवश्यक देखिएकोछ । यसरी माथि उल्लेख गरिएका विभिन्न कारण र परिस्थितिले जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूलाई सुरक्षा तथा संरक्षण प्रत्याभुत गराउदै उनीहरूको सुनौलो भविष्य निर्माण गर्ने कार्यमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउनका लागि यो बालसंरक्षण नीति निर्माण गर्न लागिएको हो ।

प्यूठान नगरपालिकाले नीतिगत रूपमै बाल संरक्षणका सवालहरूलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने र ति सवालहरूलाई सम्बोधन गर्नका लागि वडास्तर देखि नै काम गर्दै जानुपर्ने नितान्त आवश्यकता छ । तसर्थ, प्यूठान नगरपालिकाका सम्पूर्ण पदाधिकारी, नगरसभाका सदस्यहरू, सम्पूर्ण कर्मचारीहरू, शिक्षकहरू, सामाजिक कार्यकर्ता, लगायत सम्पूर्ण सरोकारवालाहरू बालबालिका उपर हुन सक्ने विभिन्न खाले हिंसा, दुर्ब्यवहार, वेवास्ता र शोषण तथा संभावित जोखिमहरूबारेमा चनाखो हुनु त्यसको तथ्यांक राख्नु, त्यस्ता संभावित जोखिमहरूका बारेमा सम्पूर्ण नगरवासीलाई सचेत र सजग गराउनु, बालबालिका उपर यस्ता हिंसा, दुर्ब्यवहार, वेवास्ता तथा शोषणका घटना भईहालेमा त्यसको रिपोर्टिङ, गर्नु र त्यसरी रिपोर्टिङ, भएका घटनाहरूलाई सम्बोधन गर्नु नितान्त आवश्यक छ । बालबालिका उपर यस्ता घटना हुने नदिन तथा कथमकदाचित भईहालेमा त्यस्ता घटनाको उजुरी गर्न (मौखिक वा लिखित), उजुरी उपर सुनुवाई गर्न र उचित सम्बोधन गर्नका लागि यस बाल संरक्षण नीतिको आवश्यकता परेको हो र यस नीतिले उजुरी गर्ने र उजुरी उपर सुनुवाई गर्ने एक प्रभावकारी संयन्त्रको निर्माण गर्नका लागि पनि मार्गनिर्देश गर्नेछ ।

नगरपालिकाका सम्पूर्ण पदाधिकारीहरू र नगर सभाका सदस्यहरू, तथा नगरपालिकाभित्रका सम्पूर्ण कर्मचारी तथा सामाजिक क्षेत्रमा काम गर्ने विभिन्न संघसंस्थाका कुनैपनि ब्यक्तिले आफ्नो सार्वजनिक पद वा पदीय शक्तिको

दुरुपयोग गरेर बालबालिका उपर यस्ता खालका हिंसा, भेदभाव, वेवास्ता, दुर्ब्यवहार तथा शोषण गर्न सक्ने वा त्यस्ता घटनामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष ढंगले संलग्न हुनसक्ने संभावना जहिलेपनि रहन्छ भन्ने मान्यता यस नीतिले अवलम्बन गरेको छ । त्यसैले, बालबालिकाउपर गरिने वा हुन सक्ने यस्ता संभावित घटनाहरुबारेमा आम नगरवासीहरुलाई, सबै कर्मचारीहरुलाई, नगरसभाका सदस्यहरुलाई, नगरपालिकाका प्रतिनिधिहरुलाई र सबै सरोकारवालाहरुलाई सचेत र सजग गराउने, संभावित जोखिमहरुबाट बचाउनका लागि विभिन्न वैकल्पिक कृयाकलापहरु संचालन गर्ने, घटना भईहालेमा उजुरी गर्ने र उजुरी उपर सुनुवाई गर्दै उचित ढंगले सम्बोधन गर्नु यस नीतिको मुख्य सिद्धान्त रहनेछ ।

प्यूठान नगरपालिकाका सम्पूर्ण पदाधिकारीहरु, नगर सभाका सम्पूर्ण सदस्यहरु, नगरपालिका अर्न्तगतका सम्पूर्ण कर्मचारीहरु, शिक्षक तथा विद्यालय अर्न्तगतका कर्मचारीहरु, वडा प्रतिनिधिहरु तथा कर्मचारीहरु, विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिनिधिहरु, कर्मचारीहरु तथा स्वयम्सेवकहरु, नगरपालिका तथा वडाहरुसँग प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपले संबन्धित श्रोत ब्यक्ति, सहजकर्ता वा स्वयम्सेवक लगायत सबै सरोकारवालाहरुले यो नीति अनिवार्य पालना गर्नुपर्नेछ । नगरकार्यपालिका बाट पारित भईसकेपछि तुरुन्त यो नीति लागू हुनेछ । यो नीति अनिवार्य पालन गर्नुपर्नेछ । बाल संरक्षणका लागि बनाईएका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानून, नीति, रणनीति तथा नेपालद्वारा गरिएका प्रतिवद्धताहरु पुरा गर्नका लागि यस बालसंरक्षण नीतिले सकारात्मक सहयोग पुऱ्याउनेछ ।

क) हाम्रा प्रतिवद्धताहरु

प्रत्येक बालक तथा बालिकालाई वेवास्ता तथा हेलचक्राई, भेदभाव, विभिन्न दुर्ब्यवहार, विभिन्न शोषण तथा हिंसा बाट बचाउन वा संरक्षण गर्नका लागि र कथमकदाचित बालबालिका उपर यस्ता घटना भईहालेमा उजुरी लिन, उजुरी उपर सुनुवाई गर्न र उचित सम्बोधन गर्नका लागि यस प्यूठान नगरपालिकाले निम्नानुसारका उपायहरु अवलम्बन गर्नेछ भनी प्रतिवद्धता गर्दछौ :

- प्यूठान नगरपालिका भित्र रहेका विभिन्न खाले अपांगता भएका, आमा बुवा दुवै वा दुईमध्ये कुनै एक गुमाएका, संरक्षक विहीन, बाल श्रमिक (अरुको घरमा, होटल तथा रेष्टुरामा, विभिन्न पसलहरुमा, उद्योगहरुमा, घर तथा बाटो निर्माणमा, यातायातका साधनहरुमा र अन्य ब्यवसायमा)को रूपमा रहेका, बेचबिखन तथा ओसारपसारमा परेका, विद्यालय बाहिर रहेका, हेला! भेदभाव! वेवास्ता र अन्य शारिरिक, मानसिक तथा यौनजन्य दुर्ब्यवहारको कारण जोखिममा रहेका, बाल विवाह भएको कारण वा बाल विवाह हुनसक्ने जोखिममा रहेका, आमाबाबु वा संरक्षकहरु नै दीर्घरोगी भएकाले वा मानसिक रोगी भएकाले वा अपांग भएकाले जोखिममा रहेका बालबालिकाहरुको तथ्यांक संकलन गर्ने, संकलित तथ्यांकको विश्लेषण गर्ने, अभिलेखिकरण गर्ने र तथ्यांक अध्यावधिक गर्नेछौ ।
- जोखिममा रहेका बालबालिकाहरुको संरक्षण तथा शिक्षा, स्वास्थ्य, सहभागिताको अधिकारलाई सुनिश्चित गर्नका लागि विशेष योजना तय गरी कार्यान्वयन गर्नेछौ ।
- बालबालिका उपर गरिने वेवास्ता, भेदभाव, दुर्ब्यवहार, शोषण र हिंसा बारेमा उजुरी सुनुवाई गर्न, अनुसन्धान गर्न र उचित सम्बोधन गर्न सक्ने एक विशेष र अधिकारयुक्त संयन्त्र स्थापित गर्नेछौ । र यस्तो संयन्त्रका बारेमा आम नगरवासीलाई विभिन्न माध्यमबाट जानकारी गराउनेछौ ।
- बालबालिका उपर हुन सक्ने हिंसा, दुर्ब्यवहार शोषण भेदभाव, वेवास्ता र यसका संभावित जोखिमहरुका बारेमा यस प्यूठान नगरपालिकाका पदाधिकारीहरु, नगरसभाका सदस्यहरु, सबै कर्मचारीहरु, परामर्शदाता, श्रोत ब्यक्ति,

स्वयम्सेवकहरू, विभिन्न संघसंस्थाहरूका पदाधिकारी तथा सबै कर्मचारीहरू सचेत छन भन्ने कुरा हामी सुनिश्चित गर्नेछौं ।

- बाल दुर्न्यवहारका घटना बाहिर ल्याउने जो कोहि व्यक्ति, समिति तथा संस्था, यस्ता घटना वा समस्याबाट प्रभावित बालक बालिका, कर्मचारी, पदाधिकारी, सामाजिक कार्यकर्ताको बारेमा आवश्यकतानुसार गोपनियता कायम राख्दै आवश्यक सहयोग गर्नेछौं ।
- बाल दुर्न्यवहारका घटना सम्बन्धी अनुसन्धान प्रक्रियालाई निष्पक्ष र प्रभावकारी बनाउन आवश्यक सबै सहयोग गर्नेछौं र यस प्रक्रियामा बालबालिकाहरूको सर्वोत्तम हितको सिद्धान्तलाई मुख्य आधार मान्नेछौं ।
- जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूको संरक्षण गर्न उनीहरूको हकहितको सुनिश्चित गर्नका लागि अभिभावक, आफन्त, समुदाय देखि राष्ट्रिय स्तर सम्मका सम्बन्धित संघ संस्था वा निकाय, विषय विशेषज्ञसँग समन्वय र सहकार्य गर्नेछौं ।
- नगरपालिका अन्तर्गतका प्रत्येक वडालाई बाल विवाह मुक्त बनाउन र बाल मैत्री स्थानीय शासन लागू गर्न आवश्यक सहजीकरण र सहयोग गर्नेछौं ।
- बाल संरक्षण सर्वद्वन तथा प्रवृद्धनका लागि नगरपालिका स्तरीय तथा वडा स्तरीय संरचना तयार गर्नेछौं । र यस्ता जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूलाई मद्दत गर्नका लागि बाल हित कोषको ब्यवस्था गर्नेछौं ।

ख) प्रतिवद्धताहरू पुरा भएको सुनिश्चित गर्ने तरिका

- प्यूठान नगरपालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालय परिवार (विद्यार्थी, शिक्षक, विद्यालय कर्मचारी, विद्यालय ब्यवस्थापन समिति), बाल क्लब तथा नेटवर्कका पदाधिकारी तथा सदस्यहरू, बालबालिकासँग सम्बन्धित संरचना तथा समितिका पदाधिकारीहरू, नगरपालिका तथा वडाका सबै कर्मचारीहरू र सबै अभिभावक तथा बालबालिकाहरूलाई यस बाल संरक्षण नीतिको बारेमा जानकारी दिइनेछ ।
- प्यूठान नगरपालिकाका पदाधिकारीहरू, नगर सभाका सदस्यहरू, नगरपालिकाका सबै कर्मचारीहरू, सबै वडाका पदाधिकारीहरू, सबै कर्मचारीहरू, यस नगरपालिकामा क्रियाशिलका गैरसरकारी संघसंस्थाका पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरू, राजनैतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधीहरूले बालसंरक्षण सम्बन्धी आचारसंहिता मा हस्ताक्षर गर्नेछन् र सोहिद्वमोजिम पालना गर्नेछन् । यसरी हस्ताक्षर गरेको एकप्रति सम्बन्धितसँग र एकप्रति नगरपालिका तथा वडा कार्यालयमा अभिलेख राखिनेछ ।
- वडा तथा नगरपालिका र यहा कृयाशील विभिन्न सामाजिक वा गैरसरकारी संघ, संस्था, समिति अन्तर्गत नयाँ कर्मचारी भर्ना गर्दा निर्धारण गरिने छनोटका आधारहरूमध्ये बाल संरक्षण नीतिलाई पनि एक मुख्य आधार बनाइनेछ । छनोट प्रक्रियामा लिइने लिखित तथा मौखिक परिक्षाहरूमा बाल संरक्षण र बाल संरक्षण नीतिको बारेमा प्रश्नहरू समावेश गरिनेछ ।
- कुनैपनि बालक वा बालिका उपर वेवास्ता वा भेदभाव, दुर्न्यवहार, शोषण, हिंसा भएमा सोको सम्बन्धमा सुचना, जानकारी वा उजुरी दिने सकिने अधिकारयुक्त एक संयन्त्र र प्रभावकारी प्रक्रियाको स्थापना गरिनेछ र सोको बारेमा आम नगरवासीलाई जानकारी हुनेछ ।
- माथि उल्लेखित कुराहरू सुनिश्चित गर्नका लागि प्यूठान नगरपालिकाले बाल संरक्षणका सवालमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने खालका अन्तरक्रिया, तालिम, गोष्ठी र छलफल जस्ता कार्यक्रमहरूको आयोजना गर्नेछ । र आफ्नो वार्षिक योजना भित्र बाल संरक्षण सुनिश्चित गर्न मद्दत गर्ने योजनाहरू अनिवार्य समावेश गर्नेछ ।

- प्यूठान नगरपालिकाले अर्धवार्षिक रुपमा बाल क्लब तथा नेटवर्कका प्रतिनिधिहरूसँग बाल संरक्षण नीतिको प्रभावकारीता बारेमा समीक्षा गर्नेछ ।

2. बालसंरक्षण नीतिको लक्ष्य :

- बालबालिका उपर भईरहेका र हुनसक्ने वेवास्ता, भेदभाव, दुर्भ्यवहार, शोषण बाट संरक्षण दिन र थप संभावित जोखिमहरूबाट जोगाउन अझ प्रभावकारी ढंगले काम गर्नका लागि मार्गनिर्देश गर्ने ।
- वेवास्ता, भेदभाव, दुर्भ्यवहार र शोषणजन्य कृत्याकलापहरू र त्यसका कारण निम्तिने समस्याहरू र त्यस्ता दुर्भ्यवहार बाट बच्न र बचाउन सकिने उपायहरूका बारेमा सबै बालबालिका र अभिभावकहरूलाई सचेत गराउने ।
- विभिन्न कारणले जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूलाई पुनः पहिले कै अवस्थामा फर्काउन, उनीहरूकै परिवार वा आफन्तसँग फर्काउन, उनीहरूकै साथी समुह र विद्यालयमा फर्काउन सहयोग गर्ने ।
- प्यूठान नगरपालिकाका पदाधिकारी, नगर सभाका पदाधिकारी, नगरपालिका भित्रका सबै कर्मचारीहरू र अन्य सामाजिक संघ संस्थाका पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरूलाई बालबालिकाहरूको संरक्षण, सुरक्षा, सहभागिता र उनीहरूको समग्र विकासका लागि जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउने ।
- प्यूठान नगरपालिका सबै बालबालिकाहरूका लागि सुरक्षित नगरपालिकाको रुपमा स्थापित गर्ने ।

3. बालसंरक्षण नीतिको क्षेत्रहरू:

प्यूठान नगरपालिका भित्र रहेका सम्पूर्ण बालबालिकाहरूको अधिकारको संरक्षण र प्रबर्द्धन गर्ने मुख्य दायित्व स्थानीय सरकारको रुपमा यस नगरपालिकाको भएकाले यो नीतिले नगरपालिकासँग प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपले सर्म्पकमा आउने बालक वा बालिकाको संरक्षण तथा सुरक्षा सुनिश्चित गर्न प्यूठान नगरपालिका पूर्णरुपमा जिम्मेवार र जवाफदेही छ ।

यस नीतिमा उल्लेख गरिएका सबै निर्देशनहरू प्यूठान नगरपालिकाका सबै पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरू वडा कार्यालयका सबै पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरू, विभिन्न सामाजिक संघ संस्थाका पदाधिकारी, प्रतिनिधिहरू र कर्मचारीहरू, नगरपालिका, वडा कार्यालय र विभिन्न सामाजिक संघ संस्थासँग सम्बन्धित श्रोत ब्यक्तिहरू, परामर्शकर्ताहरू, विषय विशेषज्ञहरू, अनुसन्धानकर्ताहरू, सर्भेक्षकहरू र स्वयम्सेवकहरू सबैलाई समानरुपले लागू हुनेछ ।

आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र वा कार्यक्षेत्र भन्दा बाहिरका बालबालिकाहरूका संरक्षणका सवाल पनि यो नीतिमा समावेश गरिएको छ । यस नीतिले बालबालिकालाई दुर्भ्यवहारबाट संरक्षण दिनका लागि उचित ब्यवहारको प्रदर्शन र आचारसंहिताको पालनाका सम्बन्धमा पनि निर्देशन दिएको छ । त्यसैले प्यूठान नगरपालिकासँग सम्बन्धित जोकसैलाई पनि यो नीति अनिवार्य लागू हुनेछ र कार्यान्वयनमा ल्याए नल्याएको अनुगमन गरिने छ ।

४. बालबालिकासँग काम गर्नका लागि मूल्य, मान्यता तथा सिद्धान्तहरू :

क) बालबालिकाको हितको संरक्षण गर्नका लागि काम गर्नु भनेको उनीहरूको अधिकारको प्रवर्द्धन गर्नु हो । प्यूठान नगरपालिकाले बालअधिको संरक्षण गर्नका लागि निम्न मूल्य, मान्यता र सिद्धान्तहरूमा विश्वास गर्दछ ।

- नगरपालिका, वडा तथा यस क्षेत्र भित्र कृयाशिल विभिन्न सामाजिक संघ संस्थाहरूले तय गरेका नीति नियम, रणनीति, योजना, कार्यान्वय प्रक्रियाले सबै बालबालिकाहरूको बाँच्न पाउने, बिकास गर्न पाउने, आफ्नो विचार र भावना राख्न पाउने र संरक्षण पाउने अधिकारलाई मध्यनजर राख्दै सम्बोधन गरिनुपर्छ ।
- बालबालिका सम्बद्ध राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय कानूनसँग नबाकिने गरी बालबालिकाहरूको आफ्नै सामाजिक, सांस्कृतिक तथा धार्मिक परिवेशमा रहि बालबालिकाको मूल्यांकन, कदर तथा पहिचान गरि आवश्यक सहयोग गरिनुपर्छ ।
- बालबालिकाहरूको लागि उनीहरूकै परिवार, आमाबुवा, अभिभावक वा आफन्तहरूकै न्यायो माया र हेरचाह महत्वपूर्ण हुने भएकोले जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूलाई संभव भएसम्म पुनः उनीहरूकै परिवार वा आफन्तसँग पुनर्स्थापन गराईनुपर्छ ।
- बालबालिकासँग सरोकार राख्ने प्रत्येक निर्णय प्रक्रियामा बालबालिकाहरूले आफ्नो विचार र भावना राख्न सक्ने वातावरण निर्माण गरिनुपर्छ , उनीहरूको विचार र भावनाको सुनुवाई हुनुपर्छ र बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई ख्याल गर्दै उनीहरूको विचार र भावनाको संवोधन गरिनुपर्छ । यदि संवोधन गर्न नसकिने अवस्था भएमा त्यसको स्पष्ट कारणहरू बालबालिकाहरूलाई बताइएको हुनुपर्छ ।
- कुनैपनि आधारमा कुनैपनि बालक वा बालिका उपर वेवास्ता, हेलचक्राई र भेदभाव गरिनुहुदैन ।

५. गाँउ बालसंरक्षण समितिका पदाधिकारीहरूले बालबालिकासँग सम्पर्कमा आउदा ध्यान दिनुपर्ने विषयहरू :

- बालबालिकालाई सम्मानपूर्वक ब्यवहार गर्ने तथा उनीहरूलाई अधिकार प्राप्त ब्यक्तिको रूपमा मान्यता दिने
- उनीहरूलाई सकारात्मक दृष्टिले हेर्ने, तथा विशेष आवश्यकता भएका एंव अधिकार प्राप्त तथा फरक रूपमा योगदान दिन सक्ने ब्यक्तिको रूपमा मान्यता दिने,
- उनीहरूसँग आपसी विश्वास तथा सम्मानमा आधारित भएर सहयोग तथा सहभागिताको भावनाका साथ काम गर्ने
- उनीहरूको दृष्टिकोणलाई मान्यता दिई गम्भीर रूपमा लिने,
- उनीहरूमा अर्न्तनिहित क्षमता तथा योग्यताको अभिवृद्धि तथा उनीहरूको क्षमता विकास गर्ने काम गर्ने,
- बालबालिकाको सर्वोत्तम हीत हुनेगरी उनीहरूकै परिवेशमा बुझ्ने भरमगदुर कोशिस गर्ने ,

६. प्यूठान नगरपालिकाको बालसंरक्षण सम्बन्धी आचार संहिता :

क) प्यूठान नगरपालिकाकासवै पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरू वडा कार्यालयका सवै पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरू, विभिन्न सामाजिक संघ संस्थाका पदाधिकारी, प्रतिनिधिहरू र कर्मचारीहरू , नगरपालिका, वडा कार्यालय र विभिन्न सामाजिक संघ संस्थसँग सम्बन्धित श्रोत ब्यक्तिहरू, परामर्शकर्ताहरू, विषय विशेषज्ञहरू, अनुसन्धानकर्ताहरू, सर्भेक्षकहरू र स्वयम्सेवकहरूले अनिवार्य रूपमा पालना गर्नुपर्ने आचारसंहिता निम्न बमोजिम रहेको छ ।

- बालअधिकार भनेको के हो ? बालबालिकाहरूको अधिकार र कर्तव्य के के हुन ? के कस्तो ब्यवहार राम्रो हुन्छ ? के कस्तो ब्यवहार नराम्रो हुन्छ ? भन्ने बारेमा बालबालिकाहरूलाई जानकारी दिनका लागि उनीहरूसँगै बसेर छलफल गर्ने र उनीहरूलाई महशुस गर्न सहयोग गर्नुपर्दछ ।
- बालबालिकाहरूसँग सम्बन्धित काम गर्दा वा उनीहरूसँग स्पष्ट बुझिनेगरी कुरा गर्नुपर्दछ ।
- बालबालिकाहरूसँग कुनैपनि काम गर्दा उनीहरूको शरिर, मन मष्तिक, शिक्षा, र सहभागितामा हानीनोक्सानी वा खतरा वा जोखिम नहुने स्थान, मिति र समय छनौट गर्नुपर्दछ ।
- यदि कुनै पनि योजना, कार्यक्रम वा कृयाकलापले बालबालिकाहरूलाई जोखिममा पार्ने वा हानीनोक्सानी पुराउने संभावना छ भने त्यस्ता योजना, कार्यक्रम वा कृयाकलापहरू तुरुन्त रोक्नुपर्दछ । र त्यसका बारेमा सम्बन्धित सबै सरोकारवालाहरू, अभिभावकहरू र बालबालिकाहरूलाई जति सक्यो चाडो जानकारी गराउनुपर्दछ ।
- यदि कुनै बालक वा बालिका माथि कुनैपनि प्रकारको घटना भयो वा समस्या आइपर्‍यो भने त्यसको समाधानको लागि उनीहरूसँगै छलफल गरेर उनीहरू के चाहन्छन्?, आफै के गर्न चाहन्छन् ? अरुहरू बाट कस्तो सहयोग चाहन्छन् ? भन्ने कुराहरू बुझेर सोहि बमोजिमको सहयोग जुटाउन सहजीकरण गर्नुपर्दछ ।
- यौन दुर्ब्यवहार लगायतका विभिन्न दुर्ब्यवहारबाट बच्न सकिने उपायहरूबारेमा बालबालिकाहरूलाई सिकाउनुपर्दछ र यदि त्यस्ता घटनाहरू भईहालेमा रिपोर्टिङ गर्ने निकाय र प्रक्रियाको बारेमा बालबालिकाहरू र तिनिहरूका अभिभावकलाई जानकारी दिनुपर्दछ ।
- बालबालिकाहरूले बाल दुर्ब्यवहार सम्बन्धी कुनैपनि सवाल उठाई छलफल गर्न सकिने सहज वातावरण तयार गरिदिनुपर्दछ ।
- कुनैपनि नीति, योजना, कार्ययोजना वा कृयाकलाप तर्जुमा गर्दा, कार्यान्वयन गर्दा र बालबालिकासँग सम्बन्धित कुनैपनि निर्णय गर्दा जहिलेपनि बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई प्राथमिकता दिनुपर्दछ ।
- बालबालिका सम्बन्धित कुनैपनि सुचना वा जानकारीहरूको गोपनियता कायम गर्नुपर्दछ । बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई ख्याल गर्दै उनीहरूका आमाबुबा वा अभिभावकहरूसँग परामर्श गरि स्वीकृति लिएर आवश्यक सुचना वा जानकारी अत्यन्त सम्बन्धित ब्यक्ति, निकाय वा संस्थालाई उपलब्ध गराउनुपर्दछ ।
- बालबालिकाहरूसँग सम्बन्धित परिस्थिति विश्लेषण, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन प्रक्रिया, अनुगमन तथा समिक्षा र मूल्यांकन अथवा उपलब्धीको मापन गर्ने प्रकृत्यामा बालक बालिकाको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।
- बालबालिकाहरूलाई सकरात्म उत्प्रेरण मिल्ने, हौसला मिल्ने र उनीहरू खुसी हुने ब्यवहार प्रदर्शन गर्नुपर्दछ ।
- सबै बालबालिकाहरूप्रति समान वा बराबर वा एकैखालको ब्यवहार गर्नुपर्दछ ।
- यदि कसैले बालबालिकाहरूको संरक्षणमा बाधा पुराउने र उनीहरूलाई जोखिममा पार्ने काम गर्दैछ भने त्यस्ता कृयाकलापहरूलाई निरुत्साहित गर्नुपर्दछ ।
- यदि कुनै बालक वा बालिका आफ्नो वा अरु कुनै बालबालिकाको घटना वा समस्या बताउदैछन भने धैर्यतापूर्वक सुन्नुपर्दछ । र थप कुरा सुनाउनका लागि उनीहरूलाई उत्प्रेरित गर्नुपर्दछ ।

ख) प्यूठान नगरपालिकाकासवै पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरू वडा कार्यालयका सवै पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरू, विभिन्न सामाजिक संघ सस्थाका पदाधिकारी , प्रतिनिधिहरू र कर्मचारीहरू, नगरपालिका, वडा कार्यालय र विभिन्न सामाजिक संघ संस्थासँग सम्बन्धित श्रोत ब्यक्तिहरू , परामर्शकर्ताहरू , विषय विशेषज्ञहरू , अनुसन्धानकर्ताहरू , सर्भेक्षकहरू र स्वयम्सेवकहरूले गर्न नहुने कामहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् ।

- कुनैपनि बालक वा बालिकालाई पिट्ने, कुट्ने, गाली गलौज गर्ने लगायतका शारीरिक वा मानसिक यातना दिने वा अन्य दुर्ब्यवहार हुने खालको ब्यवहार गर्नुहुदैन ।
- अरुबाट टाढा वा एकलै राखेर कुनैपनि बालकबालिकासँग चाहिने भन्दा बढि समय बिताउनु हुदैन ।
- बालकबालिकाहरूको मन्जुरी भएपनि वा नभइकन उनीहरूसँग यौन सम्बन्ध राख्नुहुदैन वा अन्य कुनैपनि किसिमका यौनजन्य कृत्याकलाप गर्नुहुदैन ।
- यौन आसय भल्कने खालका वा बालबालिकाहरूलाई उत्तेजित बनाउने खालका शब्द, भाषा, उखान टुक्का, चित्र, फोटो, भिडियो, फिल्मको प्रयोग गर्नुहुदैन ।
- लैंगिक भेदभावलाई प्रश्रय दिने खालका कुनैपनि उखान टुक्का, कथा, कविता, गित सुनाउनुहुदैन र उनीहरूलाई पनि सुनाउन लगाउनुहुदैन ।
- बालबालिकाहरूलाई हिनताबोध हुने, नियास्रो लाग्ने, लज्जित बनाउने, मनोभावनामा चोट पुग्ने कुनैपनि कृत्याकलाप, ब्यवहार, शब्द वा भाषा प्रयोग गर्नुहुदैन ।
- संरक्षक विना कुनैपनि बालक बालिकालाई आफूसँग राति बास बसाउनुहुदैन वा अभिभावक वा संरक्षक विना उनीहरूबाट टाढा लग्नुहुदैन ।
- बालबालिकाहरूलाई दुर्ब्यसनतिर वा कुलततिर उत्प्रेरित गर्ने खालको कृत्याकलाप गर्नु वा गराउनु हुदैन ।
- बाल विवाहसँग सम्बन्धित कुनैपनि भोज भतेर, जन्ती, लोकन्ती अन्य वा कार्यक्रममा संलग्न हुनुहुदैन ।
- कुनैपनि बालक बालिकालाई जोखिमपूर्ण काममा लगाउनुहुदैन, बाल श्रमिकको रूपमा राख्नुहुदैन । कुनैपनि बालक बालिकालाई घरेलु सहायकको रूपमा राखिन्छ भने उनीहरूको विद्यालय शिक्षा, स्वास्थ्यउपोचार, सम्मान र उचित पारिश्रमिकको कुरा सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । यसो गर्दा सम्बन्धित वडा तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृति लिनुपर्दछ ।
- कुनैपनि बालबालिकासँग सम्बन्धित कुनैपनि सुचना वा जानकारी उनीहरूको हित विपरित हुने गरी सार्वजनिक गर्नुहुदैन वा गोपनियताको अधिकार उलंघन गर्न हुदैन ।
- कुनैपनि बालक बालिका बीच तुलना गरेर बोल्नु वा बोलाउनु हुदैन । कुनैपनि आधारमा बालबालिका बीच तुलना गर्ने र भेदभावपूर्ण ब्यवहार गर्न हुदैन ।
- बालबालिकाहरूले आफूलाई वा अरु बालबालिकाहरूलाई भएको दुर्ब्यवहारको घटना वा समस्या बताउन लागेको बेला हान्ने वा भन्न रोकिदिने वा निरुत्साहित गर्ने काम गर्नुहुदैन ।
- बालबालिकाहरूबाट हुनसक्ने गैह्रकानुनी, असुरक्षित वा दुर्ब्यवहारजन्य कामलाई प्रोत्साहित गर्नुहुदैन, बेवास्ता गर्नुहुदैन र त्यसमा सहभागि हुनुहुदैन ।
- बालबालिकाहरूको हित विपरीत हुने कुनैपनि निर्णय प्रकृत्या वा कृत्याकलापमामा सहभागी हुनुहुदैन ।
- बालबालिकाहरूलाई जोखिममा पार्ने , उनीहरूलाई नोक्सान पुराउने कुनैपनि कृत्याकलाप वा ब्यवहार गर्नुहुदैन ।

७. नसिहत तथा सजायसम्बन्धी विषयहरूः

- प्यूठान नगरपालिकाका पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरू, वडा कार्यालयका पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरू, विभिन्न सामाजिक संघ सस्थाका पदाधिकारी, प्रतिनिधिहरू र कर्मचारीहरू, नगरपालिका, वडा कार्यालय र विभिन्न सामाजिक संघ संस्थासँग सम्बन्धित श्रोत ब्यक्तिहरू, परामर्शकर्ताहरू, विषय विशेषज्ञहरू, अनुसन्धानकर्ताहरू, सर्भेक्षकहरूले बालबालिकाहरूउपर यौन दुर्ब्यवहार वा मानसिक तथा शारीरिक यातना दिने खालको दुर्ब्यवहार गरेको कुरा कुनैपनि श्रोतबाट जानकारी भएमा उक्त जानकारी उपर प्यूठान नगरपालिकाबाट तत्काल अनुसन्धान शुरु गरिनेछ ।
- अनुसन्धान पश्चात घटनाको प्रकृति हेरेर सामान्य दुर्ब्यवहार भएको खण्डमा सम्बन्धित पदाधिकारी तथा कर्मचारीलाई सचेत हुनका लागि लिखित रुपमै चेतावनी पत्र दिइनेछ ।
- तर अनुसन्धान पश्चात सम्बन्धित पदाधिकारी वा कर्मचारी दोषी प्रमाणित भएको खण्डमा उनि बहाल रहेको पदाधिकारी पदबाट निलम्बन गरिनेछ र कानुनी कारबाहीका लागि नगरपालिका स्वयमले आवश्यक प्रक्रिया अघि बढाउनेछ ।

८) यौनजन्य वा अन्य दुर्ब्यवहारका घटनाहरूबारे सुनुवाई हुने प्रक्रियाः

- वडाका पदाधिकारीहरू, कर्मचारीहरू, सामाजिक कार्यकर्ता, सम्बन्धित वडाका कृयाशिल सामाजिक संघसंस्थाका पदाधिकारी वा प्रतिनिधि, अनुसन्धानकर्ता, सर्भेक्षक, स्वयमसेवकल कुनैपनि बालक वा बालिका माथि यौन दुर्ब्यवहार वा अन्य किसिमको दुर्ब्यवहार, शोषण, हिंसा, विभेद गरेको अवस्थामा सम्बन्धित वडा अध्यक्षलाई लिखित वा मौखिक जानकारी गराउनुपर्नेछ ।
- वडा अध्यक्ष स्वयमले कुनैपनि बालक वा बालिका माथि यौन दुर्ब्यवहार वा अन्य किसिमको दुर्ब्यवहार, शोषण, हिंसा, विभेद गरेको अवस्थामा नगरपालिका उपप्रमुखलाई लिखित वा मौखिक जानकारी गराउनुपर्नेछ ।
- नगरपालिका उपप्रमुखले कुनैपनि बालक वा बालिका माथि यौन दुर्ब्यवहार वा अन्य किसिमको दुर्ब्यवहार, शोषण, हिंसा, विभेद गरेको अवस्थामा नगरपालिका प्रमुखलाई लिखित वा मौखिक जानकारी गराउनुपर्नेछ ।
- नगरपालिका प्रमुखले यौन दुर्ब्यवहार वा अन्य किसिमको दुर्ब्यवहार, शोषण, हिंसा, विभेद गरेको अवस्थामा नगरपालिकाका जोकसैले पनि नगर कार्यपालिका समक्ष लिखित वा मौखिक रुपमा जानकारी गराउनसक्नेछ ।
- वडा अध्यक्षहरू, नगरपालिका उपप्रमुख र नगरपालिका प्रमुखलाई सोभै भेटेर, फोन मार्फत, मोबाईल एस.एम.एस मार्फत, चिठि मार्फत वा इमेल मार्फत बालबालिका माथि गरिएका यस्ता यौन दुर्ब्यवहार वा अन्य किसिमको दुर्ब्यवहार, शोषण, हिंसा, विभेदका घटनाहरूको जानकारी गराउन सकिन्छ ।

१०) गोपनीयता :

यस नीति अर्न्तगत गरिने जुनसुकै ब्यवहार वा कारवाही प्रक्रियामा बालबालिकाको गोपनीयताको अधिकारलाई अनिवार्य रुपमा सम्मान गरिनुपर्दछ । यदि गोपनीयता कायम गर्न सकिएन भने त्यसले उल्टै बालबालिकाहरूलाई नै नकारात्मक प्रभाव पर्न सक्छ र थप जोखिमतिर धकेल्न सक्ने संभावना रहन्छ । तर्सथ, सम्बन्धित सबै पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूले सम्बन्धित बालबालिका र ब्यक्तिहरूको सुचनाको रक्षा गर्ने कुरामा अत्यधिक सावधानी अपनाउनुपर्छ र त्यस्ता सुचना यस नीतिमा उल्लेख गरिएको कारवाही तथा निवेदनको प्रकृत्यामा तोकिएका ब्यक्ति तथा निकायलाई मात्र उपलब्ध गराउनुपर्दछ ।